

Таким чином, попередня генотипізація в свинарстві сприяє найбільш вірно оцінити тварин з позицій популяційного підходу, напрямку дії природного відбору в генотипах.

УДК 636.127.1

ОЦІНКА РОБОТОЗДАТНОСТІ РИСИСТИХ КОНЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПОПУЛЯЦІЇ ЯК СЕЛЕКЦІЙНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

О.М.СОБОЛЬ – к.с.-г.н., Херсонський ЕП

Світова практика розведення коней порід призового напрямку довела, що оцінка рисистих здібностей в умовах іподромних випробувань не може бути замінена ніякими видами посередньої оцінки. З іншого боку, є чимало прикладів, коли рисак класного походження, що не випробувався на іподромі, стає видатним плідником або маткою. Ця суперечність дуже тривалий час використовувалась супротивниками поголівних систематичних випробувань. Але доведено, що за цим невипробуваним коронованим плідником або видатною маткою вже в найближчих колінах знаходяться іподромні бійці, які довели своє право на заводську кар'єру саме успіхами на іподромі. (В.О.Витт, 1927; D.L.Steele, 1942). Не випадково, що в усіх породах, де коней селекціонують за швидкісними якостями, існує поняття швидкісного класу 2.05, 2.08 та 2.10 для орловських і американських рисистих коней або 2.00 для американських (А.Кудряшов, 1981; Dixon, 1987; P.W.Ferguson, 1982, 1994; D.Minkema, 1982; A.De Richter, 1977). В межах цих племінних класів далеко не завжди найважливіший призер стає найкласнішим плідником. Але абсолютна більшість племінного складу кращих кінних заводів має відмінну іподромну кар'єру і входить до вищезазначених класів.

Однак значення іподромних випробувань полягає не тільки в племінній оцінці. Іподромна кар'єра рисака – показник його економічної значущості для суспільства. Вже в XIX сторіччі існувало правило; "Кінь коштує стільки, скільки він може виграти". (W.C.A.Blew та інші, 1894).

Сьогодні економічний ефект від продажу на плем'я та обороти іподромів – найважливіші стимули розвитку галузі. Так, в США річний оборот іподромів перевищує 15 млрд. доларів, а племінний експорт дає близько 200 млн. щорічно (I.Dixon, 1998). Відповідно, розведення призових порід в США забезпечує базу для подальшої племінної роботи.

У рисистому кіннозаводстві Європи обороти декілька нижчі. Однак адекватну оцінку на іподромі одержує біля 90% кожної ставки (B.Langlois, O.Minkema, 1996). В умовах України, так же як в Росії лише деякі господарства дозволяють собі провести випробування більш як 50% ставок. Зрозуміло, це зводить до нуля ефективність племінної роботи.

Одна з причин цього явища – економічна втратність випробувань. Рік випробувань на іподромі коштує господарству від 1018 до 1400 грн. Адекватна чи то повноцінна кар'єра кобили потребує 2-3 років, а жеребця – 3-4 років випробувань. Собівартість коня для господарства-власника підвищується вдвічі, інколи і більше.

У той же час, суми вигравів ніяк не перебільшують витрат на випробування. Так, дані в табл.1 свідчать, що середні показники нащадків навіть найкращих жеребців-плідників не можуть порівнюватися з витратами на випробування.

Та проблема випробувань цим не вичерпується. У племінному конярстві, як в жодній галузі, висока інтенсивність відбору. Лише невелика частина коней, що пройшли випробування, вертається для заводського використання (3-5% жеребців і 20-30% кобил). Решта реалізується як поліпшувачі масового конярства, а для цієї мети найчастіше використовують міцних коней, вище середнього зросту і досить ефективних (фото 1).

Але більшість сучасних рисистих коней, особливо з прилиттям американської рисистої мають зовсім інший тип екстер'єру (фото 2).

Тому призова кар'єра в умовах вітчизняного кіннозаводства не вирішує ступінь успішності реалізації коня.

Це ствердження добре збігається з даними вивчення змін вікового та породного складу коней на іподромі.

Таблиця 1 – Характеристика кращих жеребців-плідників за середніми даними виграшу (1996-1998 рр.), (Харківський іподром).

Кличка, порода	Походження		Власник	Кількість нащадків (гол.)	Середній виграш (грн.)
	батько	мати			
Інсбрук, рос.рис.	Реприз, ам.рис.	Іздержка, рос.рис.	Дубровський кінзавод	4	208,03
Мізгирь, рос.рис.	Реприз, ам.рис.	Мотовка, рос.рис.	Дубровський кінзавод	11	260,09
Полоній, рос.рис.	Ленок, рос.рис.	Печаль, рос.рис.	АТ "Павловське"	13	330,78
Палауз, рос.рис.	Заботлівий, рос.рис.	Прольотка, рос.рис.	Лимарівський кінзавод	6	193,18
Лоск, рос.рис.	Ольгин, рос.рис.	Лаврова, рос.рис.	Лозівський кінзавод	3	212,89
Sidney Lobell, ам.станд.	Speedy Crown	Super Flower	Лозівський кінзавод	14	307,81
Manhattan ам.станд.	Pride	Scotch	Б.Г.	1	659,75
Презент, орл.рис.	Зубр	Погоня	Дубровський кінзавод	1	273,73
Фагот, орл.рис.	Піон	Фабула	Дубровський кінзавод	4	199,74
Наместник, орл.рис.	Кубік	Набівка	ХФТД "Україна Америка"	1	211,90
Фліпер, орл.рис.	Піон	Флейта	ААТ Павловське	9	110,49

Таблиця 2 – Дані про порідно-віковий склад коней, що проходив випробування на Харківському держіподромі в сезонах 1996 і 1998 років

Порода	2 років		3 років		4 років		Ст. віку		Всього	
	96	98	96	98	96	98	96	98	96	98
Російська рис.	21	41	35	33	36	26	38	15	130	115
Орловська рис.	30	19	18	19	17	7	7	9	72	54
Америк. стандарт.	-	1	-	2	1	-	-	-	1	3
Разом	51	61	53	54	54	33	45	24	203	172

Фото 1. Фортепіано 4:2.07, гн.жер. орловської рисистої породи від Приказа і Феби

Фото 2. Мансур 2:2.45. гн.жер. російської рисистої породи від Sidney Lobell і Мантії

За даними таблиці 2, кількість коней зменшилась за рахунок відмови власників від випробувань коней 4 років і старше. Можливо, для американських рисистих коней з їх раннім проявом працездатності, така практика не несе негативних наслідків. Але навіть для російських рисистих коней оцінка в віці 3 років недостатньо адекватна (табл. 3).

Таблиця 3 – Повторюваність кращого річного результату ставок 1989-1992 років (по методу кореляції)

Завод, порода	Коней в аналізі (гол.)	Значення г	
		3-4 роки	2-4 роки
Дубровський кінзавод Російська рис. Орловська рис.	26 23	0.575±0.067 0.479±0.101	0.254±0.081 0.239±0.126
Запорізький кінзавод Російська рис. Орловська рис.	24 21	0.606±0.103 0.579±0.109	0.254±0.084 0.227±0.114
Лимартовський кінзавод Російська рис. Орловська рис.	23 19	0.550±0.110 0.520±0.121	0.338±0.109 0.329±0.164

Оцінка коней цих порід в віці 2 років взагалі не репрезентативна для племінної роботи. Для вітчизняних рисистих коней навіть оцінка в віці 4 років може значно відрізнятись від довічної.

Висновки:

Оцінка працездатності рисистих коней української популяції значно утруднена тим, що лише невелика частина племінного поголів'я пройшла випробування в повній мірі і мала адекватну кар'єру.

Основні причини такого становища:

- економічна збитковість випробувань в умовах іподромів;
- економічна недоцільність іподромних випробувань в зв'язку з невідповідністю реалізаційної ціни і іподромної кар'єри;
- різке зменшення частки коней в віці 4 років і старше на випробуваннях.

Відсутність адекватної оцінки працездатності гальмує племінну роботу галузі, а економічні проблеми рисистих випробувань призводять до зменшення поголів'я рисистого племінного ядра в Україні.